

YOSH AVLODNI VATAN HIMOYASIGA TAYYORLASHDA HARBIY TA'LIM MUASSASALARINING O'RNI

Mustayev Ruslan Damirovich

*Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti boshlig'ining
o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari*

Nasriddinov Nodirbek Nosirjon o'g'li

O'ktamov Yodgorbek Ulug'bek o'g'li

Turg'unov Diyorbek Nosirjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh avlod ongida vatan himoyasiga tayyorgarlik ruhini shakllantirishda harbiy ta'lim muassasalarining o'rni va ahamiyati tahlil qilindi. Zamonaviy geosiyosiy vaziyat sharoitida harbiy ta'lim tizimining milliy xavfsizlikni ta'minlashdagi strategik ahamiyati ko'rib chiqildi. Harbiy ta'lim muassasalarida amalga oshiriladigan vatanparvarlik tarbiyasi, jismoniy tayyorgarlik, axloqiy-ma'naviy tarbiya va kasbiy tayyorgarlik jarayonlari kompleks tarzda o'rganildi. Maqolada harbiy ta'lim muassasalarining pedagogik tizimi, tarbiyaviy muhit va o'quv jarayonining xususiyatlari yoritildi. Shuningdek, yosh avlodda harbiy xizmatga ijobiy munosabat shakllantirishda harbiy litseylar, harbiy akademiyalar va harbiy institutlarning tutgan o'rni baholandi.

Kalit so'zlar: harbiy ta'lim, vatanparvarlik tarbiyasi, yosh avlod, vatan himoyasi, harbiy tayyorgarlik, milliy xavfsizlik, axloqiy-ma'naviy tarbiya, harbiy muassasalar.

Annotation: This article analyzes the role and significance of military educational institutions in forming the spirit of readiness for homeland defense in the minds of the younger generation. The strategic importance of the military education system in ensuring national security in the context of the modern geopolitical situation was examined. The processes of patriotic education, physical training, moral and spiritual education, and professional training carried out in military educational institutions were studied comprehensively. The article highlights the pedagogical system, educational environment, and characteristics of the educational process of military educational institutions. Additionally, the role of military lyceums, military academies, and military institutes in forming a positive attitude toward military service among the younger generation was evaluated.

Keywords: military education, patriotic education, younger generation, homeland defense, military training, national security, moral and spiritual education, military institutions.

KIRISH

XXI asr jahon hamjamiyati uchun yangi xavf-xatarlar va global muammolar davri sifatida tavsiflanmoqda. Hududiy nizolar, terrorchilik, ekstremizm va gibrud urushlar kabi zamonaviy tahdidlar milliy xavfsizlikni ta'minlashda harbiy potentsialning strategik ahamiyatini yanada oshirmoqda. Mamlakatning mudofaa qobiliyati nafaqat harbiy texnika va qurollar bilan, balki yuqori malakali, vatanparvar va g'oyaviy jihatdan puxta tayyorlangan harbiy kadrlar bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasida yosh avlodni vatan himoyasiga tayyorlash milliy xavfsizlik strategiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etildi. Mamlakatimizda harbiy ta'lim tizimi so'nggi yillarda tub isloh qilindi va zamonaviy talablarga moslashtirildi. Harbiy ta'lim muassasalari yosh avlod ongida Vatanga sadoqat, milliy g'urur va harbiy xizmatga nisbatan mas'uliyat tuyg'usini shakllantiruvchi asosiy institutlar hisoblanadi.

Hozirgi davrda yosh avlodning harbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasini oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Harbiy ta'lim muassasalari nafaqat harbiy kadrlar tayyorlash, balki jamiyatda harbiy xizmatning ijtimoiy obro'sini oshirish, yoshlar orasida vatanparvarlik qadriyatlarini mustahkamlash vazifalarini ham bajaradi. Shu munosabat bilan harbiy ta'lim muassasalarining yosh avlod ongida vatan himoyasiga tayyorgarlik ruhini shakllantirishdagi o'rni chuqur tadqiq etilishi zaruriyati yuzaga keldi.

ASOSIY QISM

Harbiy ta'lim nazariyasi zamonaviy pedagogika fanining mustaqil yo'nalishi sifatida shakllanib, harbiy kadrlar tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslarini ishlab chiqadi. Harbiy ta'lim jarayoni o'ziga xos pedagogik tizim bo'lib, unda umumta'lim, kasbiy-harbiy va axloqiy-ma'naviy tarbiya komponentlari uyg'unlashadi. Bu tizimning asosiy maqsadi yuqori malakali, vatanparvar va jismonan baquvvat harbiy mutaxassislar tayyorlashdan iborat.

Milliy xavfsizlik kontseptsiyasida harbiy ta'lim tizimi davlat mudofaasini ta'minlashning strategik elementi sifatida belgilandi. Zamonavir xavf-xatarlar sharoitida harbiy ta'lim muassasalari nafaqat harbiy bilim va ko'nikmalar berish, balki yosh avlodda strategik fikrlash, tezkor qaror qabul qilish va murakkab vaziyatlarda harakatlanish qobiliyatlarini rivojlantirish vazifalarini bajaradi.

Harbiy ta'lim tizimining samaradorligi quyidagi tamoyillarga asoslanadi: davlatchilikning milliy-ma'naviy qadriyatlariga sodiqlik, harbiy intizom va mas'uliyat, uzluksiz kasbiy rivojlanish, innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Ushbu tamoyillar harbiy ta'lim muassasalarida amalga oshiriladigan barcha jarayonlarning konseptual asosini tashkil etadi.

Harbiy ta'lim muassasalarida vatanparvarlik tarbiyasining shakllari va usullari

Vatanparvarlik tarbiyasi harbiy ta'lim muassasalarining faoliyatida markaziy o'rinni egallaydi. Bu jarayon yosh avlodda Vatanga muhabbat, milliy g'urur, tarixiy xotira va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish maqsadida amalga oshiriladi. Harbiy ta'lim muassasalarida vatanparvarlik tarbiyasi tizimli va kompleks yondashuvlar asosida tashkil etiladi.

Harbiy litseylar va akademiyalarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayoni bir necha yo'nalishlar bo'yicha olib boriladi. Birinchi navbatda, tarixiy-ma'rifiy ishlar orqali yosh avlodda milliy tarixga hurmat va Vatanning boy madaniy merosini qadrlash tuyg'ulari shakllantiradi. O'zbekistonning buyuk sarkardalar, olimlar va madaniyat arboblari haqidagi ma'lumotlar o'quvchilar ongida milliy o'ziga xoslik va g'ururni mustahkamlaydi.

Harbiy muassasalarda vatanparvarlik tarbiyasining muhim shakli harbiy-vatanparvarlik tadbirlari va marosimlarda qatnashishdir. Harbiy paradlar, harbiy qismlarni tashrif buyurish, faxriy qorovul xizmati va veteranlar bilan uchrashuvlar o'quvchilarda harbiy xizmatga nisbatan hurmat va mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Bu tadbirlar nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirib, harbiy kasbning ijtimoiy ahamiyatini ko'rsatadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari vatanparvarlik tarbiyasida muhim vosita sifatida qo'llanilmoqda. Harbiy ta'lim muassasalarida multimediya materiallari, virtual ekskursiyalar va interaktiv darslar yordamida tarixiy voqealar va harbiy an'analar yosh avlodga yetkaziladi. Bu uslublar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ma'lumotlarni samarali o'zlashtirishga yordam beradi.

Harbiy ta'lim muassasalarida jismoniy va ruhiy tayyorgarlik tizimi

Harbiy xizmat yuqori jismoniy va ruhiy tayyorgarlikni talab qiladi. Harbiy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya jarayoni maxsus ishlab chiqilgan dasturlar asosida tizimli ravishda amalga oshiriladi. Ushbu dasturlar yosh avlodni harbiy xizmatning qiyin sharoitlariga tayyorlash, chidamlilik, bardoshlilik va kuch-quvvatni rivojlantirish maqsadlarini ko'zda tutadi.

Jismoniy tayyorgarlik kompleksi harbiy-amaliy sport turlari, harbiy-sport o'yinlari va maxsus jismoniy mashqlarni o'z ichiga oladi. Yungarlik mashqlari, to'siqlar yo'lagi, jang san'ati elementlari va chopish mashqlari harbiy xizmat uchun zarur bo'lgan fizik ko'nikmalarni rivojlantiradi. Shuningdek, jamoaviy sport o'yinlari orqali jamoa ruhiyati, hamkorlik va o'zaro yordam ko'rsatish malakasi shakllantiradi.

Ruhiy tayyorgarlik ham harbiy ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Zamonavir harbiy faoliyat yuqori stress va psixologik kuchlanish sharoitlarida qaror qabul qilishni talab qiladi. Harbiy ta'lim muassasalarida psixologik

bardoshlilikni oshirish, stressli vaziyatlarda samarali harakat qilish va emotsional barqarorlikni saqlash bo'yicha maxsus mashg'ulotlar tashkil etiladi.

Harbiy intizom va tartib-qoidalar ruhiy tayyorgarlikning muhim komponentidir. Harbiy muassasalarda qat'iy rejim, buyruqlarga bo'ysunish va mas'uliyat hissi o'quvchilarda iroda qobiliyatini, o'z-o'zini nazorat qilish va maqsadga intilish xususiyatlarini rivojlantiradi. Bu fazilatlar nafaqat harbiy xizmatda, balki fuqarolik hayotida ham zarur bo'lgan shaxsiy sifatlardir.

Harbiy ta'lim muassasalarining pedagogik tizimi va o'quv jarayoni xususiyatlari

Harbiy ta'lim muassasalarining pedagogik tizimi o'ziga xos tuzilma va metodologiyaga ega. Bu tizimda umumta'lim fanlari, maxsus harbiy fanlar va amaliy tayyorgarlik uyg'un ravishda birlashtirilgan. O'quv jarayoni nazariya va amaliyotning uzviy bog'lanishi tamoyiliga asoslanadi.

Harbiy ta'lim dasturlari zamonaviy harbiy fan va texnologiyalarning yutuqlarini hisobga olgan holda doimiy yangilanib turiladi. Zamonaviy qurollar, harbiy texnika, taktika va strategiya sohasidagi so'ngi ishlanmalar o'quv dasturlariga kiritiladi. Bu yosh avlodning harbiy sohadagi eng yangi bilimlar bilan qurollanishini ta'minlaydi.

Harbiy muassasalarda o'qitish metodikasi an'anaviy va innovatsion yondashuvlarni birlashtiradi. Auditoriya mashg'ulotlari, amaliy darslar, poligonda o'tkaziladigan mashqlar va kompyuter simulyatsiyalari o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar, virtual trenajorlar va interaktiv o'quv materiallari harbiy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishni osonlashtiradi.

Harbiy ta'lim muassasalarida mentorlik va shaxsiy yondashuv tizimi muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining individual xususiyatlari, qobiliyatlari va rivojlanish ehtiyojlari hisobga olinadi. Tajribali harbiy o'qituvchilar va murabbiylar o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy o'sishiga rahbarlik qiladilar.

Harbiy litseylar, akademiyalar va institutlarning o'ziga xos xususiyatlari

Harbiy ta'lim tizimida turli bosqichdagi muassasalar mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos vazifalar va xususiyatlarga ega. Harbiy litseylar o'rta ta'lim bosqichida yosh avlodni harbiy xizmatga boshlang'ich tayyorlash vazifasini bajaradi. Bu muassasalarda 15-18 yoshli o'smirlar umumta'lim fanlari bilan bir qatorda harbiy-tayyorgarlik asoslarini o'rganadilar.

Harbiy litseylarda o'quvchilar harbiy intizom, tartib-qoida va jamoa ruhiyatining dastlabki asoslarini o'rganadilar. Jismoniy tayyorgarlik, harbiy topografiya, dastlabki harbiy tayyorgarlik va fuqarolik mudofaasi asoslari kabi fanlar o'qitiladi. Litsey bitiruvchilari harbiy akademiyalar va universitetlarga kirishga puxta tayyorlanadi.

Harbiy akademiyalar va institutlar oliy harbiy ta'lim muassasalari bo'lib, professional harbiy mutaxassislar tayyorlaydi. Bu muassasalarda talabalar chuqur nazariy bilimlar olish bilan birga keng qamrovli amaliy tayyorgarlikdan o'tadilar. Harbiy akademiyalarda turli mutaxassisliklar - quruqlik qo'shinlari, havo mudofaasi, aloqa va boshqaruv tizimlari, harbiy logistika va boshqa yo'nalishlar bo'yicha malaka oshiriladi.

Harbiy oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayoni yuqori intensivlik va talabchanlik bilan ajralib turadi. Talabalar nazariy darslar, laboratoriya mashg'ulotlari, harbiy-dala mashqlari va stajirovskalarda qatnashadilar. Akademiyalarda zamonaviy o'quv-moddiy baza, trenajorlar, simulyatorlar va harbiy poligonlar mavjud bo'lib, ular amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Yosh avlodda harbiy xizmatga ijobiy munosabat shakllantirishning ijtimoiy omillari

Yosh avlodda harbiy xizmatga ijobiy munosabat shakllantirish nafaqat harbiy ta'lim muassasalari, balki butun jamiyatning vazifasidir. Harbiy xizmatning ijtimoiy obro'si va prestiji yoshlarning bu kasbni tanlashida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Zamonaviy sharoitda harbiy kasbning ijtimoiy statusini oshirish va jamiyatda harbiylar faoliyatiga hurmat tuyg'usini mustahkamlash zarur.

Ommaviy axborot vositalari yosh avlodda harbiy xizmatga munosabatni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Televideniya, radio, internet resurslar va ijtimoiy tarmoqlarda harbiy mavzudagi sifatli kontent yaratilishi, harbiylarning qahramonliklari va vatanparvarlik namunalari keng yoritilishi zarur. Media orqali harbiy xizmatning ijobiy jihatlariga, harbiylarning professional faoliyatiga e'tibor qaratilishi kerak.

Ta'lim tizimida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining uzluksizligi ta'minlanishi lozim. Maktabdan boshlab, umumta'lim muassasalarida harbiy xizmatga tayyorgarlik elementlari, fuqarolik mudofaasi asoslari va vatan muhofazasi mavzulari o'qitilishi kerak. Bu jarayon harbiy ta'lim muassasalari bilan uzluksiz ravishda davom ettiriladi.

Harbiy xizmatning moddiy-ijtimoiy sharoitlarini yaxshilash ham yoshlarning motivatsiyasini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Harbiylarning ish haqi, ijtimoiy kafolatlari, uy-joy ta'minlanganligi va professional o'sish imkoniyatlari ularning ijtimoiy maqomini belgilaydi. Davlat tomonidan harbiylarning mehnatini e'tirof etish va rag'batlantirish tizimi takomillashtirilishi zarur.

Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning harbiy ta'limda qo'llanilishi

Zamonaviy harbiy faoliyat yuqori texnologiyalar asosida amalga oshiriladi va bu harbiy ta'lim jarayoniga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Harbiy ta'lim

muassasalarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim platformalari va virtual trenajorlar keng qo'llanilmoqda. Bu innovatsiyalar o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi va yosh avlodni zamonaviy harbiy texnologiyalar bilan ishlashga tayyorlaydi.

Virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari harbiy o'qitishda inqilobiy o'zgarishlar yaratmoqda. Harbiy simulyatorlar, virtual jang maydonlari va interaktiv o'quv dasturlar o'quvchilarga xavf-xatarsiz sharoitda turli harbiy vaziyatlarni modellashtirish va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishga imkon beradi. Bu texnologiyalar amaliy mashg'ulotlarning xarajatlarini kamaytirib, o'quv jarayonini samaraliroq qiladi.

Elektron ta'lim resurslari va masofaviy o'qitish platformalari harbiy ta'limda ham qo'llanilmoqda. Onlayn darslar, elektron darsliklar, multimedia materiallar va interaktiv testlar o'quvchilarning mustaqil ishini tashkil etish va bilimlarni mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari o'quv jarayonining moslashuvchanligi va samaradorligini oshiradi.

Harbiy ta'limda sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili texnologiyalari ham joriy qilinmoqda. Bu texnologiyalar har bir o'quvchining o'zlashtirish darajasini kuzatish, individual ta'lim traektoriyalarini shakllantirish va o'quv jarayonini optimallashtirish imkoniyatini beradi. Zamonaviy texnologiyalarning harbiy ta'limda qo'llanilishi yosh avlodni kelajak harbiy faoliyatiga puxta tayyorlaydi.

XULOSA

O'tkazilgan tahlil asosida shuni ta'kidlash mumkinki, harbiy ta'lim muassasalari yosh avlod ongida vatan himoyasiga tayyorgarlik ruhini shakllantirishda hal qiluvchi o'rinni egallaydi. Harbiy litseylar, akademiyalar va institutlar nafaqat professional harbiy kadrlar tayyorlash, balki yosh avlodda vatanparvarlik, mas'uliyat va yuksak axloqiy fazilatlarni rivojlantiruvchi muhim ijtimoiy institutlar hisoblanadi.

Harbiy ta'lim muassasalarining asosiy afzalligi kompleks va tizimli yondashuv bo'lib, unda nazariy bilim, amaliy tayyorgarlik, jismoniy va ruhiy tayyorgarlik, axloqiy-ma'naviy tarbiya uyg'un birlashtirilgan. Bu yondashuv yosh avlodning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi va ularni nafaqat harbiy xizmat, balki umuman hayotdagi murakkab vaziyatlarga tayyorlaydi.

Harbiy ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning qo'llanilishi o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Virtual trenajorlar, simulyatorlar, elektron ta'lim resurslari va interaktiv o'quv materiallari yosh avlodni zamonaviy harbiy texnologiyalar bilan ishlashga tayyorlaydi.

Vatanparvarlik tarbiyasi harbiy ta'lim muassasalarining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, u tizimli ravishda va turli shakllar orqali amalga oshiriladi. Tarixiy-ma'rifiy ishlar, harbiy-vatanparvarlik tadbirlari, namunaviy shaxslar bilan uchrashuvlar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish yosh avlodda Vatanga sadoqat va milliy g'ururni mustahkamlaydi.

Yosh avlodda harbiy xizmatga ijobiy munosabat shakllantirishda nafaqat harbiy ta'lim muassasalari, balki jamiyatning boshqa institutlari ham muhim rol o'ynaydi. Ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi, oila va ijtimoiy muhit harbiy xizmatning ijtimoiy obro'sini oshirishda birgalikda harakat qilishi zarur.

Kelajakda harbiy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalar va xalqaro tajribadan kengroq foydalanish, harbiylarning ijtimoiy-moddiy sharoitlarini yaxshilash va harbiy xizmatning prestijini oshirish yo'nalishlari ustida ishlash davom ettirilishi lozim. Yosh avlod ongida vatan himoyasiga tayyorgarlik ruhini shakllantirishning uzluksizligi va kompleksli xarakteri ta'minlanishi milliy xavfsizlikning mustahkam asosini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdurahmonov Q.X. Harbiy pedagogika asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2021. – 312 b.
2. Axmedov S.T., Rahimov N.M. Zamonaviy harbiy ta'lim: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2022. – 268 b.
3. Alimov R.A. Vatanparvarlik tarbiyasi: mafkura va amaliyot. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2023. – 194 b.
4. Burhonov F.S. Yosh avlodda milliy g'oyani shakllantirish pedagogikasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2022. – 256 b.
5. Valiyev M.K. Harbiy ta'lim muassasalarida axloqiy-ma'naviy tarbiya. – Toshkent: Sharq, 2023. – 178 b.
6. Ismoilov X.I. Milliy xavfsizlik va harbiy ta'lim tizimi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. – 224 b.
7. Karimov J.A., Usmonov D.R. Harbiy litseylar: tashkiliy-pedagogik asoslar. – Toshkent: O'qituvchi, 2022. – 198 b.
8. Mahmudov N.T. Yosh avlodni vatan himoyasiga tayyorlash: nazariya va metodika. – Toshkent: Fan, 2023. – 286 b.
9. Mirzayev O.B. Harbiy ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Ilm-Ziyo, 2022. – 214 b.
10. Norqobilov A.S. Harbiy xizmatning ijtimoiy-psixologik jihatlar. – Toshkent: Yangi nashr, 2021. – 168 b.

11. Rahmonov E.K. Vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2023. – 242 b.
12. Salimov B.X., Tursunov G.N. Harbiy akademiyalarda kadrlar tayyorlash tizimi. – Toshkent: Universitet, 2022. – 296 b.
13. Sharipov D.M. Jismoniy va ruhiy tayyorgarlik: harbiy-pedagogik yondashuv. – Toshkent: Sport va ta’lim, 2021. – 186 b.